

100 ÉVE SZÜLETETT LEHEL GYÖRGY

(Budapest, 1926. február 10. – Budapest, 1989. szeptember 25.)
Kossuth-díjas karmester.

BIELICKYNÉ BUZÁS ÉVA¹
LEHEL GYÖRGY KARMESTER EMLÉKEZETE

I.

**[BIELICKYNÉ BUZÁS ÉVA: LEHEL GYÖRGY KOSSUTH-DÍJAS
KARMESTER EMLÉKEZETE 2/1.](#)**

(Parlando 2018/7.)

II.

**[BIELICKYNÉ BUZÁS ÉVA: LEHEL GYÖRGY \(1926-1989\)
KARMESTER EMLÉKEZETE \(2/2.\) \(PDF\)](#)**

(Parlando 2018/8.)

¹ Bieliczkyné Buzás Éva (1937–2023) zenei író, a Rádiófónia (75 esztendő a magyar zene hullámhosszán /1925-2000/) c. sorozat alkotója.

III.

BÚCSÚ LEHEL GYÖRGYTŐL²

Búcsúzom Tőled Lehel György, drága Gyurikám. Búcsúzom mindazok nevében, akik itt maradtunk kifosztva, elszegényedve, elgyötörve. Kifosztva és elszegényedve távozásoddal, hiányod légüres terében. Elgyötörve, mert végigszenvedtük Veled az utolsó két és fél év csakis görög sorstragédiák mértékével mérhető csapásait. A végzetet, amely először Zsuzsára, majd közvetlenül Reád is lesújtott. Végigkínlódtuk Veled utolsó hónapjaid szenvedését, ahogy egyre nehezebben tudtál csak felemelkedni a megszokott karosszékből, ahogy egyre jobban küzdöttél a levegőért, ahogy egyre jobban nyomott le az ólmos fáradtság, s ahogy elfogytál, s végül kialudtál, mint egy gyertya.

Hiányod mint emberé, művészé és baráté immár pótolhatatlan. Keresem, keressük a vigaszt, mert e nélkül lehetetlen elviselni a csapást. S vigasztalhat a tudat, hogy szép életed volt. Szép volt, hiszen azzal foglalkoztál, ami kitöltötte életedet, amit mindenek felett szerettél, mi több, ami részed volt és aminek részévé váltál: ZENÉVEL. Körülvett és betöltött a zene, és csodás zenét varázsoltál. Ültem koncertjeiden Budapesten és Párizsban, és hány csodában volt részem, hányszor örülhettem Veled az ovációnak. Mindig kiváló zenész voltál, és életed utolsó szakaszára zseniális zenésszé értél, aki eljutott a világba, az igazi világhírré, de aki mindig csak a zene szolgálatában élt. Ennek részeként missziót teljesítve hordtad vállaidon a kortárs zene ügyét. Teljesítményed összeolvadt a magyar kultúra legjavához, legrangosabbjához tartozó kortárs, Bartók utáni magyar zene felemelkedésével. Arthur Miller egy helyen azt írta, hogy az ember legfőbb vágya, hogy nyomot hagyjon maga után a világban még akkor is, ha csak nevének betűit vésheti egy jégablába. Te, Gyurikám, mély nyomot hagytál magad után, amely nem olvad el semmilyen beköszöntő tavaszon.

De közösségbe és közéletbe belefáradt korunkban nemcsak maradandó művészi teljesítményed és sikered vigasztal, hanem az is, hogy a szűkebb, intimebb emberi szférát tekintve is szép életed volt. Boldog házasságod Zsuzsáddal. Sok hányattatás után elért nagyon szép két utolsó évtized, amit gyakorta emlegettél. S nagyon teljes élet. Akik közelebben lehettünk, mindig csodáltuk rendkívüli nyitottságodat a világra. Mindenre kiterjedő érdeklődésedet, különleges befogadókészségedet. Mennyi jó regényt olvastál el. Mennyire foglalkoztatott a történelem és a gazdaság. Negyed századdal ezelőtt,

² Muzsika 1989/12.

barátságodat magam is ennek köszönhettem. De mennyire tudtál örülni egy hozzáértéssel megkomponált vacsorának, egy sör és ringli melletti vasárnap délelőtti beszélgetésnek. És általában és mindig: a barátságnak, az emberi közelségnek. Mert nyitott voltál mások gondjaira, mély empátiával élted át mások baját. Olyan barát voltál, akivel a legszerencsésebb esetben eggyel, kettővel hozhatja össze a sors az embert egy élet hosszú évtizedei során.

Mennyi minden merült el Veled a végtelen nemlétben. Csodás őszi hangversenyek Budapesten és Londonban. Mennyi nagyszerű zene rekedt Benned. Hány együtt töltött estét, nyarat vesztítettünk. Egy régóta tervezett baráti „szemináriumot” A Kékszakállú herceg váráról, úgyszólván taktusonként végigbeszélgetve a remekművet. Minderre már soha nem kerülhet sor. De mennyi mindent éltünk át együtt, mennyivel gazdagabbá tettél bennünket művészetekkel, emberségeddel, különleges intellektusoddal, meleg szép barátságoddal.

Őrizni fogunk, őrizni foglak magamban mindörökre.

Berend T. Iván

III.

HOGY NE KELLJEN BAKTERNEK LENNI FEUER MÁRIA BESZÉLGETÉSE LEHEL GYÖRGGYEL³

Feuer Mária

Lehel György

A Rádiózenekar vezető karmestere. A stúdióban is, nyilvános hangversenyeken is gyakran mutat be új kompozíciókat, a legtöbb mai magyar szerző neki köszönheti művének sikerét. A zenei közvélemény a modern zene apostolaként tartja számon.

³ Megjelent az Élet és Irodalom c. hetilap hasábjain (1968/13. szám) és Feuer Mária: 88 muzsikus műhelyében (Zeneműkiadó Budapest 1972) c. interjúkötetben.

– *Mi erről a véleménye?*

– Nem éreztem magam soha apostolnak. Ha van bennem fanatizmus, az a zene egészének szól, nem pedig egyes irányzatainak. A kifejezés – „modern zene” – önmagában úgysem mond semmit. Ugyanolyan általánosítás, mint amikor „absztrakt festészet” címszóba foglaljuk össze korunk valamennyi festészeti irányzatát. Meggyőződésem, hogy száz év múlva másképpen fogják megítélni azokat a zenéket, amelyeket mi évszámok szerint skatulyázunk be. Gondolja csak el: Turandot egy évvel később készült el a Wozzecknél és 13 évvel a Sacre du Printemps után. Születése pillanatában tehát maga volt a konzervativizmus. De – mivel remekmű – ki gondol ma már erre? Ez azt is jelenti, hogy én valóban nagyon érzékenyen reagálok korunk zenéjére, de századunk rendkívül összetett és sokféle zenei stílusában, törekvésében nem egyértelműen és nem mindenáron hiszek. Hiszek abban a muzsikában, amelyet szubjektíve jónak tartok, amely a kor hangján beszél, és akár humánusával, akár érzelemvilágával, akár hangzásának érzéki szépségével megfog. A napjainkban születő művek is olyan különbözőek, miért kellene hát nekem mindegyikért, válogatás nélkül „apostoli” tevékenységet kifejtenem? Megvallom, hogy az úgynevezett „avantgarde” egyes extrém darabjai például távol állnak tőlem. Ha ilyet dirigálok, úgy érzem magam, mint a bakter, akinek önműködő villamos szerkezetek, rakéták között kell a forgalmat irányítania és vár arra a vonatra, amelyet emberi lény vezet, hogy legalább összekacsintasson vele.

– *Ha így van, miért vállalja ezt a szerepet, különösen akkor, amikor egyéb produkcióit is elismerés övezi? Legutóbbi Mahler matinéját úgy emlegették, mint az évad egyik legnagyobb zenei eseményét.*

– Az utóbbi időben igyekszem csak olyan bemutatókat vállalni, amelyeknél nem érzem idejétmúlt bakternek magam. Persze ez nem egyszerű. És ismét hangsúlyozom: teljesen szubjektív dolog, hogy egy műre akár mint előadó, akár mint hallgató rezonálok-e. Hogy korban kicsit távolabbi példát említsek, Webern Szimfóniáját nem vágyom dirigálni, de a Hat zenekari darabért rajongóik.

A lelkesedés persze még nem minden. Vannak egyoldalú szerelmek is, azaz én szeretem a művet, de „ő” nem reagál érzelmeimre. Vannak darabok, amelyekhez – úgy érzem – hosszú érési folyamat kell. Bármilyen furcsa, sok „standard” művet, köztük néhány Beethoven szimfóniát sohasem dirigáltam. Most vállaltam el a Rádióban, hogy az 1970-es Beethoven év alkalmából mind a kilenc szimfóniáját vezénylem.

Mahler most a „nagy szerelem”, hosszú idő óta foglalkoztat, – szinte szenvedéllyel fejlődött bennem, s örülök, hogy a véletlen úgy hozta: a Mahler-matiné utáni héten még a IV. szimfóniáját is dirigálhattam. Külföldön már jó ideje nagy az érdeklődés Mahler iránt, és elszántságom most elégtételnek érzi a pesti közönség fogékony reagálását.

– *Mahler zenéje csakugyan divatba jött a világon. Minek tulajdonítja ezt a jelenséget?*

– Az utolsó években újjáéledt Mahler művészete – örömmre. Az a mester ő, aki a romantika és korunk zenéje között a határkő, átmenet is, de vízvázalasztó is. Átmenet, mert megőrizte a felbomló romantika differenciált érzelmvilágát, és vízvázalasztó, mert benne gyökerezik sok minden, ami a mai zenéhez vezet. Nem is olyan egyenes utódokról beszélek, mint Sosztakovics, de a Bécsi Iskola sem tagadhatja szellemi örökségét, és ritka ma az a komponista, aki valamilyen módon ne lenne közvetlen, vagy oldalági leszármazottja Schönberg, Berg, Webern művészetének. Mahler muzsikájának alapesztusa a kortárs zene sajátja is. Ez nem más, mint a „Nagyon fáj” attitűdje, és nosztalgia valami soha nem volt, vágyódás valami soha nem lesz szépség után Mahler művészetében éppen az a megragadó, ahogy ezt a szépség utáni vágyat vagy Lekicsinyli egy fájdalmas-ironikus gesztussal, vagy felnagyítja az abszolútumig.

– *Hadd kérdezzem meg, mi a módszere egy mű betanításánál, és általában hogyan tudja elképzeléseit a zenekar tagjaival elfogadtatni?*

– Ami a technikai részt illeti, a dirigálás ugyanolyan mesterség, mint a többi. Megvannak a maga törvényei, mesterségben fogásai. Új mű betanulásánál legfőljebb több próbára van szükség. Nincs ebben semmi titokzatos bűvészkedés. De minden, ami a technikai megvalósításon túl, muzsikává teszi az interpretációt, valójában megfoghatatlan. Thomas Mann „csodának” nevezi, s hogy ez létrejön, vagy nem a pillanatnyi ihlet kérdése is többek között. A zenekar érzi ezt, s jó esetben reakcióiból olyan kölcsönhatás alakulhat ki, amely létrehozza egy koncert nem ismételt feszültségét. Mindez annyira kiszámíthatatlan, hogy optimális esetben valóban maga a csoda.

– *A zenei közvéleménye nagy része a Rádiózenekart tartja a legjobb együttesnek. Mi a véleménye erről, és hogyan alakult személyes kapcsolata a zenekarral?*

– Nem az én feladatom rangsorolni. A Rádiózenekarnál kezdtem pályámat — azóta velük dolgozom, s húszéves „házasság” után nyugodtan elmondhatom, hogy ebben a kérdésben én úgyis elfogult vagyok. A mi kapcsolatunkat illeti, nem véletlenül használtam az imént a házasság meghatározást Harminc-negyven

évvel ezelőtt még természetesek voltak az ilyen házasságok: a régi nagy karmestergeneráció tagjai tíz-húsz évet töltöttek egy városban, egy zenekarnál. Ma általában csak névházasságokat kötnek, s a legtöbb vezető karmester saját külföldi útjait járja. Az én „házasságomnak” rendkívül sok az előnye és némi hátránya is van, mint minden régi kapcsolatnak. Nem kell sokat magyarázni, félszavakból, kis gesztusokból is megértjük egymást, közösen gondolkozunk és érzünk. Talán csak a megszokás veszélye fenyeget; elmondhatom azonban, hogy kölcsönösen igyekszünk egymást mindig valami újjal meglepni. De – most már az összes magyar zenekart tekintve – sajnálatosnak tartom, hogy a zenekari művésznak rendkívüli felkészültséget, diszciplínát, idegmegterhelést követelő, sokszor áldozatos tevékenysége mellett az anyagi és erkölcsi megbecsülésért is küzdenie kell – mindeddig nem sok eredménnyel. Pedig hazánk zenei kultúrája közismert.

– *Azt mondta, Magyarország fontos szerepet játszik a világ zenei életében. És milyen szerepet játszik a zene a világ életében?*

– Talán képtelenség, hogy a szívátültetés, az úrhajózás és az atomháború problémái között hónapokig töröm a fejem egy Mozart dallam megformálásán. Én ezt mégis természetesnek vélem. A zene a maximális emberi absztraháló képesség szülötte. Ezért tartom az egyik legmagasabbrendű emberi tevékenységnek. Hiszek benne, hogy a világ nem lenne meg nélküle. Lehet, hogy egy filozófus pillanatok alatt megcáfol. De mondtam: szubjektív vagyok. Hiszek benne.

IV.

LEHEL GYÖRGY FELVÉTELEIBŐL

HUNGAROTON
STEREO - MONO

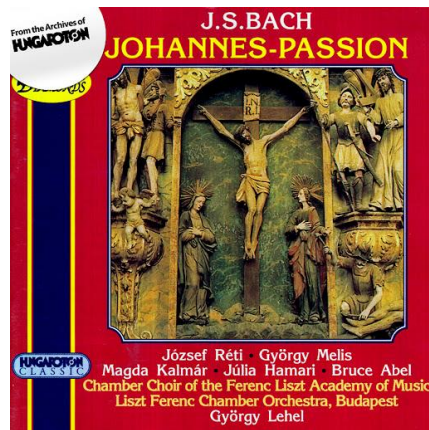
SZÖLLÖSY

SONORITÀ * LEHELLET *
TRE PEZZI PER FLAUTO
E PIANOFORTE * MUSICA
CONCERTANTE

BUDAPEST SYMPHONY ORCHESTRA
GYÖRGY LEHEL
BUDAPEST CHAMBER ENSEMBLE
ANDRÁS MIHÁLY
SEVERINO GAZZELLONI
ANDRÁS SCHIFF

[Lehellet \(V. Concerto\) \(1975\) \(10:09\)](#)

© 1976 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Part 1 - Betrayal and Capture: No. 1 Chorus - "Herr, unser Herrscher" (11:17)

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Prélude a l'après-midi d'un faune (9:46)

© 2001 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Hol van az a nyár (3:02)

© 1958 HUNGAROTON RECORDS LTD.